

Mladá veda

Young Science

Mladá veda

Young Science

MEDZINÁRODNÝ VEDECKÝ ČASOPIS MLADÁ VEDA / YOUNG SCIENCE

Číslo 1, ročník 14., vydané v marci 2026

ISSN 1339-3189, EV 167/23/EPP

Kontakt: info@mladaveda.sk, tel.: +421 908 546 716, www.mladaveda.sk

Fotografia na obálke: Wrocław. © Branislav A. Švorc, foto.branisko.at

REDAKČNÁ RADA

prof. Ing. Peter Adamišín, PhD. (Katedra environmentálneho manažmentu, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Dr. Pavel Chromý, PhD. (Katedra sociálnej geografie a regionálneho rozvoje, Univerzita Karlova, Praha)

prof. Dr. Paul Robert Magocsi (Chair of Ukrainian Studies, University of Toronto; Royal Society of Canada)

Ing. Lucia Mikušová, PhD. (Ústav biochémie, výživy a ochrany zdravia, Slovenská technická univerzita, Bratislava)

PhDr. Veronika Kmetóny Gazdová, PhD. (Inštitút edukológie a sociálnej práce, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Peter Skok, CSc. (Ekomos s. r. o., Prešov)

Mgr. Monika Šavelová, PhD. (Katedra translitológie, Univerzita Konštantína Filozofa, Nitra)

prof. Ing. Róbert Štefko, Ph.D. (Katedra marketingu a medzinárodného obchodu, Prešovská univerzita, Prešov)

prof. PhDr. Peter Švorc, CSc., predseda (Inštitút histórie, Prešovská univerzita, Prešov)

doc. Ing. Petr Tománek, CSc. (Katedra verejnej ekonomiky, Vysoká škola báňská - Technická univerzita, Ostrava)

doc. Mgr. Michal Garaj, PhD. (Katedra politických vied, Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Trnava)

REDAKCIA

Mgr. Branislav A. Švorc, PhD., šéfredaktor (Vydavateľstvo UNIVERSUM, Prešov)

Mgr. Martin Hajduk, PhD. (Banícke múzeum, Rožňava)

PhDr. Magdaléna Keresztesová, PhD. (Fakulta stredoeurópskych štúdií UKF, Nitra)

RNDr. Richard Nikischer, Ph.D. (Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, Praha)

PhDr. Veronika Trstianska, PhD. (Ústav stredoeurópskych jazykov a kultúr FSS UKF, Nitra)

Mgr. Veronika Zuskáčová (Geografický ústav, Masarykova univerzita, Brno)

VYDAVATEĽ

Vydavateľstvo UNIVERSUM, spol. s r. o.

www.universum-eu.sk

Javorinská 26, 080 01 Prešov

Slovenská republika

© Mladá veda / Young Science. Akékoľvek šírenie a rozmnožovanie textu, fotografií, údajov a iných informácií je možné len s písomným povolením redakcie.

DOMÁCNOSŤ AKO PRIESTOR PRE MANAŽMENT NEPLATENEJ PRÁCE: HISTORICKÝ PREHĽAD KNIŽNEJ LITERATÚRY 20. A 21. STOROČIA V ČESKOSLOVENSKU A NA SLOVENSKU

THE HOUSEHOLD AS A SPACE FOR THE MANAGEMENT OF UNPAID WORK:
A HISTORICAL OVERVIEW OF BOOK LITERATURE OF THE 20TH AND 21ST
CENTURIES IN CZECHOSLOVAKIA AND SLOVAKIA

Ján Kollár, Vanesa Kováčiková ¹, Martin Fronk ²

Ján Kollár pôsobí ako odborný asistent na Katedre ekonómie Ekonomickej fakulty UMB v Banskej Bystrici. Vo svojom vedeckom výskume sa zameriava na mikroekonomické otázky súvisiace s prostredím domácností, konkrétne na rozhodovanie o neplatenej a platenej práci, dochádzanie do a zo zamestnania, ako aj problematiku vzájomného vzťahu platenej práce, zamestnania a podnikania. V rámci makroekonomického skúmania sa venuje súvislostiam vládnych a verejných výdavkov, ako aj vybraným praktickým aspektom miestnych samospráv v podmienkach Slovenskej republiky. Vanesa Kováčiková je študentkou inžinierskeho štúdia na študijnom programe Ekonomika a manažment malých a stredných podnikov na Ekonomickej fakulte UMB v Banskej Bystrici. V súčasnosti aktívne participuje na riešení projektu VEGA č. 1/2536/24 s názvom: Manažment slovenských domácností a rozhodovanie o neplatenej práci v postcovidovej ekonomike. Jej doterajšie vedecké aktivity zahŕňajú syntézu vybraných teoretických prístupov v súvislosti s riešenou problematikou, so zameraním na dvoj príjmové domácnosti. Martin Fronk je absolventom Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. V súčasnosti pôsobí v Štátnej opere v Banskej Bystrici, pričom svoju odbornú profiláciu rozširuje o systematický záujem o historický vývoj Slovenskej republiky. Aktívne prispieva do odborných digitálnych platforiem, kde prostredníctvom blogovej tvorby podnecuje verejnú diskusiu na rôzne témy.

---

¹ Adresa pracoviska: Ing. Ján Kollár, PhD., Bc. Vanesa Kováčiková, Katedra ekonómie, Ekonomická fakulta, Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Tajovského 10, 975 90 Banská Bystrica
E-mail: jan.kollar@umb.sk, vanesa.kovacikova@student.umb.sk

² Adresa pracoviska: Bc. Martin Fronk, BBA, Národná 11, 974 33 Banská Bystrica
E-mail: fronk2@post.sk

Ján Kollár works as an assistant professor at the Department of Economics, Faculty of Economics, Matej Bel University in Banská Bystrica. His scientific research focuses on microeconomic issues related to the household environment, specifically on decisions about unpaid and paid work, commuting to and from work, and the interrelationship between paid work, employment, and entrepreneurship. In the context of macroeconomic research, he focuses on the interrelationships between government and public spending, as well as selected practical aspects of local government in the Slovak Republic. Vanesa Kováčiková is a student of the master's program in Economics and Management of Small and Medium-Sized Enterprises at the Faculty of Economics of the Matej Bel University in Banská Bystrica. She is currently actively participating in the VEGA project No. 1/2536/24 entitled: Management of Slovak Households and Decision-Making on Unpaid Work in the Post-COVID Economy. Her scientific activities to date include the synthesis of selected theoretical approaches in relation to the issue at hand, with a focus on dual-income households. Martin Fronk is a graduate of the Faculty of Education at Matej Bel University in Banská Bystrica. He currently works at the State Opera in Banská Bystrica, while expanding his professional profile with a systematic interest in the historical development of the Slovak Republic. He actively contributes to professional digital platforms, where he stimulates public discussion on various topics through his blog posts.

Abstract

This article focuses on a retrospective analysis of popular educational literature on household management with particular emphasis on unpaid domestic work in Czechoslovakia and Slovakia from 1918 to the present. The aim of the article is to map and systematize selected period publications that served as practical and educational tools for the everyday functioning of households, and to highlight their importance in the context of unpaid work. Methodologically, the study is based on qualitative research using secondary sources and publicly available online libraries and book catalogues. The findings point to the long-term continuity of unpaid domestic work as an essential yet systematically undervalued component of social and economic life, as well as to a gradual shift in the thematic focus of household literature toward the democratization of domestic roles, well-being, sustainability, and the impact of digitalization.

Key words: management, household, unpaid work

Abstrakt

Článok sa zameriava na retrospektívnu analýzu populárnej vzdelávacej literatúry o vedení domácností s osobitným dôrazom na neplatenú domácu prácu v Československu a na Slovensku od roku 1918 do súčasnosti. Cieľom článku je zmapovať a systematizovať vybrané dobové publikácie, ktoré slúžili ako praktické a vzdelávacie nástroje pre každodenné fungovanie domácností, a zdôrazniť ich význam v kontexte neplatenej práce. Metodologicky je štúdiá založená na kvalitatívnom výskume s využitím sekundárnych zdrojov a verejne dostupných online knižničných a knižných katalógov. Zistenia poukazujú na dlhodobú kontinuitu neplatenej domácej práce ako podstatnej, ale systematicky podceňovanej zložky spoločenského a ekonomického života, ako aj na postupný posun tematického zamerania

literatúry o domácnosti smerom k demokratizácii domácich rolí, blahobytu, udržateľnosti a vplyvu digitalizácie.

Kľúčové slová: manažment, domácnosť, neplatená práca

Úvod

Domácnosť ako základná jednotka spoločnosti je historicky premenlivým, no neustále prítomným priestorom, v ktorom sa odohráva množstvo činností – od materiálneho zabezpečenia, cez starostlivosť o členov, až po odovzdávanie hodnôt a zručností medzi generáciami (Esteve a kol. 2024). Hoci bola dlhé desaťročia vnímaná najmä ako súkromná, „ženská“ sféra, jej fungovanie vždy úzko súviselo s vonkajším svetom a spoločenskými podmienkami. Manažment domácnosti, aj keď často neformálny a neviditeľný, bol a je neoddeliteľnou súčasťou každodenného života. Zmeny, ktorými si Slovensko prešlo od roku 1918 po súčasnosť, výrazne ovplyvnili to, ako boli domácnosti vedené a organizované, aké úlohy a zodpovednosti v nich vznikali a aké zdroje mali k dispozícii. Vývoj Slovenska do súčasnej podoby môžeme rozdeliť do viacerých kľúčových etáp, ktoré mali zásadný vplyv na život domácností nielen z pohľadu hodnotových systémov, dostupnosti tovarov, vzdelanosti, legislatívy či prístupu k informáciám, ale aj každodenného fungovania. Každé obdobie prinieslo svoje špecifiká, výzvy i adaptačné stimuly, ktoré sa nedajú ignorovať avšak bolo ich potrebné zohľadňovať.

Po rozpade Rakúsko-Uhorska a vzniku Československej republiky v roku 1918 sa začala formovať nová štátna identita, ktorá so sebou prinášala aj zmeny v živote obyvateľstva. Na Slovensku išlo predovšetkým o modernizačné snahy ako zavádzanie povinnej školskej dochádzky, osvetovú činnosť, rozvoj ženských spolkov či organizácií, ktoré sa orientovali na vzdelávanie žien v oblasti starostlivosti o domácnosť. V tomto období vznikajú prvé dostupné knihy pre široké vrstvy žien, ktoré sa venovali napríklad vareniu, hygiene, výchove detí či starostlivosti o chorých. Domácnosti často fungovali na samozásobiteľskom princípe, najmä vo vidieckom prostredí, kde bola neplatená práca žien nevyhnutnou súčasťou chodu rodiny. Práca v domácnosti bola považovaná za samozrejmosť, nie za ekonomicky uznanú činnosť – no jej komplexnosť a organizačný rozmer boli neprehliadnuteľné (Mazúrek, 2008).

Druhá svetová vojna a obdobie Slovenského štátu (1939 – 1945) priniesli dramatické zásahy do života domácností – nedostatok potravín, núdzový režim, mobilizácia mužov a zvyšovanie nárokov na ženy v oblasti domácej organizácie. Vojnové roky prehĺbili roly žien ako hlavných nositeľiek domáceho manažmentu, často aj v podmienkach núdze. Po vojne nasledovalo krátke obdobie obnovy, ktoré však rýchlo vystriedali zásadné spoločenské zmeny súvisiace s nástupom komunistickej moci (Mencl a kol., 1990).

Komunistický režim zásadne zmenil spôsob, akým sa vnímala domácnosť, rodina a úloha jednotlivca v spoločnosti. V duchu ideológie rovnosti pohlaví boli ženy masovo zapájané do pracovného procesu, čím sa radikálne zmenila rovnováha medzi zabezpečením prác v domácnosti a prácou za príjem (odplatu). Napriek oficiálnemu diskurzu o rovnosti však starostlivosť o domácnosť ostávala prevažne na ženách. Manažment domácnosti sa tak stával ešte náročnejším t. j. ženy museli zosúladiť pracovný čas, starostlivosť o deti, chod domácnosti a často aj starostlivosť o starších členov. Vznikali rôzne príručky, ktoré mali pomôcť domácnostiam zvládať tieto nároky. Hoci bola dostupnosť tovarov a služieb riadená

štátom, domáce hospodárenie si vyžadovalo značnú vynaliezavosť a organizačné schopnosti – často sa viedli plánované nákupy, domáce zásobovanie, pestovanie plodín na záhradkách a výmena tovarov v rámci komunít (Rapoš, 1984, Profantová, 2015).

Pád režimu v roku 1989 a prechod k trhovej ekonomike priniesli domácnostiam nové možnosti, ale aj výzvy. Komercializácia života a nástup konzumného modelu síce znamenali širší výber tovarov a služieb, no zároveň sa zvýšili aj nároky na čas, financie a rozhodovanie v domácnosti. S nástupom globalizácie a technológií sa výrazne menili aj očakávania na roly v rodine, ženy zostávali aktívne na trhu práce, no starostlivosť o domácnosť sa len pomaly demokratizovala. Postupne sa začalo hovoriť aj o potrebe vyváženia rodových rolí, či ekonomického uznania neplatenej práce v domácnosti, hoci v praxi išlo stále o silne podhodnotenú oblasť (Markuš, 1991). V 21. storočí čelíme nielen na Slovensku, ale aj globálnej ďalšej premene – domácnosti sú čoraz rôznorodejšie (jednorodičovské, viacgeneračné, patchworkové...), digitalizácia preniká do každodenného fungovania domácnosti (nákupy, recepty, plánovanie rozpočtu a pod.), no základné princípy manažmentu ostávajú podobné (Furstenberg, 2019).

Neplatená práca v domácnosti je naďalej významnou súčasťou ekonomiky a kvality života hoci nie vždy viditeľnou. Otázky spravodlivého rozdelenia práce, dostupnosti služieb, podpory starostlivosti o deti a seniorov, ako aj zachovania duševného zdravia členov domácnosti nadobúdajú na dôležitosť. Vznikajú nové platformy, príručky, video návody, podcasty a diskusie v online priestore, ktoré nadväzujú aj na historickú tradíciu domácich rád len v modernej digitálnej dobe, kedy do popredia vstupuje vplyv influencerov.

S ohľadom na historický vývoj Slovenskej republiky do jej súčasnej podoby a nenahraditeľný význam domácností ako základných jednotiek spoločnosti, považujeme za dôležité upriamiť pozornosť na knihy a publikácie, ktoré mohli a môžu členovia domácnosti využívať dodnes na zefektívnenie a zlepšenie jej celkového fungovania. V rôznych historických obdobiach od prvej Československej republiky, cez socialistickú éru až po súčasnosť slúžili tieto publikácie nielen ako praktické príručky, ale aj ako nástroje edukácie, ktoré odrážali dobové hodnoty, spoločenské očakávania a predstavy o fungovaní domácnosti. Vývoj týchto kníh od rád pre gazdinky, cez socialistické návody na efektívne hospodárenie až po súčasné publikácie reflektujúce témy ako finančná gramotnosť, rovnomerné rozdelenie domácich povinností či digitalizácia domácností svedčí o dynamike spoločenských zmien a adaptácii domácností na nové výzvy. V ére rastúcej zložitosti každodenného života, technologických inovácií a tlaku na efektívne riadenie domáceho prostredia sa stáva osobitne aktuálnou otázka, aké informačné a vzdelávacie zdroje majú k dispozícii dnešné domácnosti. Preto je nevyhnutné analyzovať nielen historický vývoj týchto populárnych príručiek, ale aj ich význam pre súčasnosť najmä v kontexte neplatenej práce, ktorá tvorí podstatnú, no často neviditeľnú súčasť fungovania národného hospodárstva.

Cieľom príspevku je na základe voľne dostupných prameňov (online katalógov) zmapovať a systematizovať prehľad vybraných dobových populárnych kníh v oblasti manažmentu domácnosti so zameraním na neplatenú prácu v Československu a na Slovensku v období od roku 1918 až po súčasné obdobie. Táto analýza umožní hlbšie porozumieť nielen historickému vývoju domáceho manažmentu, ale aj ponúknuť inšpirácie a odporúčania pre jeho súčasné chápanie a budúci vývoj.

Materiál a metódy skúmania

Metodologický prístup k spracovaniu príspevku zodpovedá jeho teoretickému charakteru, ktorý sa opiera o prácu so sekundárnymi zdrojmi. Výhodiskom bolo zostavenie rozsiahleho súboru dobových populárnych kníh z oblasti manažmentu domácich prác, vydaného na území Československa a Slovenska v období od roku 1918 po rok 2025. Tento zoznam predstavuje výsledok samostatnej heuristiky a syntézy, pričom obsahuje viac ako 250 strán formátu A4 s bibliografickými údajmi, anotáciami a stručnými popismi kníh, ktoré dokumentujú dobovo dostupné publikácie, ktoré mohli a do súčasnosti môžu členovia domácnosti využívať. Primárnym nástrojom výskumu bolo systematické vyhľadávanie prostredníctvom verejne dostupných online katalógov (Slovenskej národnej knižnice, vybraných predajcov kníh a antikvariátov), ktoré zhromažďujú a zároveň ponúkajú na predaj tituly z rôznych historických období. Výber kníh prebiehal na základe tematického zamerania na každodenný chod domácnosti vrátane oblastí ako varenie, hygienická starostlivosť, výchova detí, šetrenie, domáce hospodárenie, organizácia prác v domácnosti, údržba odevov a bývania, ako aj zdravie a rodinný život. V metodologickej rovine boli uplatnené viaceré kvalitatívne výskumné metódy. V prvom rade išlo o analýzu obsahu identifikovaných kníh, ktorá umožnila určiť kľúčové tematické okruhy a zmeny v zameraní publikácií v jednotlivých historických obdobiach. Následne bola použitá metóda syntézy s využitím nástroja umelej inteligencie, ktorá umožnila systematizovať získané poznatky podľa časového vývoja. Doplňujúco bola aplikovaná deskriptívna metóda na stručnú charakteristiku vybraných publikácií, ako aj historicko-komparatívna metóda, prostredníctvom ktorej bolo možné porovnať prístupy a obsah domácich príručiek naprieč rôznymi politickými, ekonomickými a spoločenskými podmienkami. Zvolená metodika zároveň umožňovala v ďalších častiach príspevku predstaviť tematické zameranie kníh zo zostaveného zoznamu v jednotlivých časových obdobiach, ich porovnanie v priebehu času, ako aj detailnejší opis vybraných titulov. Uvedomujeme si, že zvolený metodický prístup so sebou prináša určité obmedzenia, zároveň však veríme, že text v nasledujúcich častiach adekvátne reflektuje aktuálne dostupné vybrané publikácie z danej oblasti, ktoré pokrývajú časové obdobie zodpovedajúce nášmu výskumnému zámeru.

Historický prehľad kníh – obdobie rokov 1918 – 1948

Obdobie od vzniku Československej republiky v roku 1918 až po koniec obdobia roku 1948 predstavuje dôležitú etapu vo vývoji domácich príručiek, ktoré boli zamerané na podporu a organizáciu každodenného života v domácnostiach. Z pohľadu dobovej publikačnej aktivity ide o etapu, v ktorej sa naplno začala formovať edukačná a praktická literatúra určená najmä ženám, pričom dominantnú úlohu zohrávali témy ako varenie, vedenie domácnosti, ručné práce, výchova detí či záhradkárstvo.

Najpočetnejšiu skupinu kníh z oblasti prác v domácnosti sú knihy zamerané na stravovanie, varenie a konzervovanie potravín. Autorky ako Marie Janků-Sandtnerová či Ľudmila Dullová ponúkli komplexné návody na prípravu jedál, zostavenie jedálnych lístkov, ako aj vedenie domácich rozpočtov. Významným príspevkom k tejto oblasti bola aj dvojdielna kniha Praktická hospodyňa (1928), ktorá predstavovala súhrnný manuál pre každodenné fungovanie domácnosti – od kuchynských receptov, cez hygienu, až po

starostlivosť o členov rodiny. Tieto knihy mali nielen praktickú, ale aj edukatívnu funkciu t. j. formovali vkus, výživové návyky a podporovali racionalizáciu chodu domácnosti. Osobitný dôraz sa kládol na sebazásobenie a uchovávanie potravín najmä prostredníctvom konzervovania, sušenia a zavárania, čo reflektuje nielen vtedajšiu ekonomickú realitu, ale aj dobovú potrebu potravinovej sebestačnosti.

Ďalšou výraznou skupinou sú príručky venované vedeniu domácnosti a výchove detí, ktoré tematizujú predovšetkým úlohu ženy ako hospodárky, matky a morálneho centra rodiny. Kniha ako Desatero dobré hospodyne (1938) ponúka návodný pohľad na každodenné úlohy žien v domácnosti, pričom kombinuje praktické rady s výchovnými a hodnotovými odporúčaniami. V tejto oblasti je zjavná snaha o normatívne usmerňovanie ženských rolí, ktoré boli vnímané ako prirodzené a nezastupiteľné v rámci fungovania rodinného kolektívu a domácnosti.

Z hľadiska sebaobslužného hospodárenia v rámci domácnosti sú zastúpené aj publikácie zamerané na záhradkárstvo a pestovanie zeleniny, ktoré reflektujú nielen vtedajší trend urbanizácie, ale aj pretrvávajúcu potrebu dopestovania vlastných potravín najmä v čase vojny či hospodárskej neistoty. Tieto publikácie majú často popularizačný charakter sú adresované aj „malým pestovateľkám“, čím naznačujú postupné rozširovanie zručností medzi široké vrstvy obyvateľstva, vrátane žien z mestského prostredia. Menej zastúpenou, no významnou kategóriou sú príručky orientované na ručné práce a domáce remeslá, ktoré boli v tom čase považované za súčasť nielen praktickej výbavy ženy, ale aj jej estetickej a výchovnej hodnoty.

Zaujímavým doplnkom k hlavnej línii sú aj tituly venované vinohradníctvu, včelárstvu a chovu hospodárskych zvierat, ktoré síce tematicky presahujú úzko chápaný manažment domácnosti, no sú významným svedectvom vidieckeho spôsobu života, kde bola domácnosť zároveň produkčnou jednotkou.

Z celkového pohľadu možno konštatovať, že obdobie 1918 – 1948 predstavuje kvalitatívny aj kvantitatívny nárast populárno-náučnej literatúry pre domácnosť, ktorá sa orientuje na praktické rady, morálnu edukáciu a podporu samostatnosti domácností v podmienkach meniacej sa spoločenskej a ekonomickej reality. Väčšina publikácií bola adresovaná ženám ako primárnym aktérkam domáceho manažmentu, čím sa už v tomto období vytvára základ pre neskoršie rodové stereotypy, ale aj pre budúce emancipované diskusie o hodnote neplatenej práce.

Historický prehľad kníh – obdobie rokov 1948 – 1989

Obdobie socializmu v Československu (1948 – 1989) predstavuje významnú kapitolu v oblasti populárno-náučnej literatúry pre domácnosti, ktorá nadobudla systematický charakter a bola do značnej miery podporovaná štátnou ideológiou. Výchova obyvateľstva k efektívnemu vedeniu domácnosti, zdravému životnému štýlu, plánovaniu rodiny či záhradkárstvu sa stala súčasťou širšej snahy o formovanie „socialistického občana“ a sebestačnej pracujúcej rodiny. Vydavateľstvá produkovali stovky titulov, ktoré reagovali na aktuálne spoločenské potreby od výživy a hygieny po starostlivosť o deti, zvieratá či rastliny. Veľké zastúpenie majú príručky zamerané na výchovu v rodine, starostlivosť o deti a optimálny chod domácnosti. Pre ilustráciu uvádzame napr. knihu Naše dieťa (1973), ktorá

reflektovala potrebu systematickej edukácie rodičov, pričom dôraz sa kládol na psychologické aspekty vývinu dieťaťa a harmonickú rodinnú atmosféru. Z hľadiska ideologického rámca je zrejmé, že domáce príručky plnili aj funkciu socializačného nástroja formovali hodnoty, pracovné návyky a rodové roly. Mnohé publikácie opakovane zdôrazňovali úlohu ženy ako organizátorky domácnosti a matky napr. Učíme sa manželstvu (1979), či Moderná žena (1984) pričom tento obraz sa stal pevnou súčasťou normalizačnej kultúry.

Komplexné rady o vedení domácnosti ponúkali napr. knihy Vedenie domácnosti a výchova v rodine“ (1976) a Gazdinkám od A do Z (1985), ktoré kombinovali odporúčania z oblastí hygieny, výživy, výchovy, plánovania rozpočtu či remeselných prác.

Osobitnú (najpočetnejšiu) kategóriu tvorili knihy o zdraví a výžive, silne ovplyvnené ideológiou racionalizácie a plánovaného hospodárenia. Významná je napríklad Naša kuchárka (1963), ktorá odporúčala jedálničiek založený na miestnych surovinách, racionálnom varení a výživovej rovnováhe. Kuchárske knihy sa tešili mimoriadnej popularite od klasických kuchárook až po špecializované príručky. Tituly ako Najlepšie jedlá národov (1963) a Varíme v prírode (1975) spestrili jedálničiek domácností a zároveň podporovali ideu rodinného trávenia voľného času. Z oblasti konzervovania potravín patrí medzi populárne tituly Domáci konzervování ovoce a zeleniny (1980), ktorej cieľom bolo podporiť potravinovú sebestačnosť a znížiť závislosť domácností od centrálného zásobovania. V oblasti záhradkárstva a ovocinárstva došlo v tomto období k nebyvalému rozmachu populárno-náučnej literatúry, ktorá nielen poskytovala praktické návody, ale zároveň formovala vzťah ľudí k prírode, učila zodpovednosti a podporovala sebestačnosť domácností. Tieto publikácie reagovali na masové rozšírenie záhradkárskych kolónií v mestskom a prímestskom prostredí.

Silné a tradičné zastúpenie majú aj knihy z oblasti ručných prác a domácich remesiel, ktoré podporovali estetické, praktické a ekonomické zručnosti žien. Príručka Vzory pro ruční pletení. (1972) reprezentuje túto líniu, pričom zdôrazňovala úžitkovosť, tvorivosť a udržiavanie tradícií. Takéto aktivity zároveň podporovali domácu výrobu textilu, darčiekov či dekorácií v období, keď bol nedostatok kvalitného spotrebného tovaru bežným javom. Postupne pribúdali aj príručky (celá séria) zamerané na chov rôznych zvierat vydaných vo vydavateľstve Príroda napr. Chováme nutrie (1984), Výživa a kŕmenie zvierat v drobnochovoch (1984), Chováme králiky (1986) a mnohé ďalšie, ktoré opäť smerovali k posilňovaniu sebestačnosti a využívania zdrojov v rámci domácnosti. K zaujímavým tematickým oblastiam patrí aj včelárstvo a chov úžitkových zvierat, ktoré sa najmä na vidieku stali významnou súčasťou domáceho hospodárenia. Tituly ako Včelárství (1953), či Malá včelařská encyklopedie (1954) poskytovali odborné rady pre začínajúcich aj pokročilých včelárov. Tieto publikácie však nemali iba prakticko-ekonomický charakter, ale zohrávali aj významnú socializačnú úlohu prostredníctvom pestovania vzťahu k zvieratám, zodpovednosti za ich starostlivosť a hodnôt spojených s hospodárením v menších domácich chovoch. Takto sa vtedajšia populárna literatúra stala nielen návodom na efektívny drobnochov, ale aj prostriedkom na formovanie postoja k prírode, práci a rodinnému prostrediu.

Z celkového pohľadu možno konštatovať, že obdobie socializmu bolo bohaté na množstvo kvalitnej a rozsiahlej domácej literatúry. Jej cieľom nebolo len prakticky pomáhať domácnostiam, ale zároveň ich formovať v duchu kolektívnych hodnôt, sebestačnosti, plánovania a racionalizácie každodenného života. Publikácie boli vo veľkej miere štátom

podporované, dostupné a tematicky rozšírené, čím vznikol pozoruhodný korpus populárno-náučnej literatúry, ktorá dnes predstavuje cenný zdroj poznania dobového životného štýlu, hodnôt a práce v domácnosti ako neoddeliteľnej súčasti národného hospodárstva.

Historický prehľad kníh – obdobie po roku 1989 do súčasnosti

Pád komunistického režimu a nasledujúci vznik samostatnej Slovenskej republiky predstavujú významnú časť kľúčových oblastí moderných slovenských dejín (Jašek, 2015). Literárna situácia po novembri roku 1989 je charakteristická zrušením ideologického nátlaku, cenzúry a návratom autorov, či titulov zavrhaných v predchádzajúcom režime. Posuny boli zaznamenané taktiež v prekračovaní tabuizovaných tém, otvorení sa zahraničnému literárnemu kontextu, či nadviazaním na svetonázorový rámec, ako je feministické písanie (Taranenková, 2009). Od publikácii zameraných na domácnosti ako priestoru existencie prechádzame k domácnosti ako komplexnému životnému priestoru ovplyvňujúceho celkovú kvalitu nášho života. Autori pripúšťajú súvislosti medzi domácnosťou a mentálnou pohodou jej členov, potrebu organizácie, minimalizmu, čerpania inšpirácie zo zahraničia, či udržateľnosti.

Podobne ako v predošlých obdobiach najväčší podiel kníh tvoria práve knihy týkajúce sa varenia, či starostlivosti o deti.

Po obsahovej stránke však nabrali modernejší charakter s dôrazom na udržateľný životný štýl, rýchlejší spôsob života, či moderné a rešpektujúce metódy výchovy. Veľké množstvo z nich pochádza zo zahraničia, poprípade ním bolo inšpirované. Ak zhodnotíme oblasť varenia, jednou z populárnych kníh bola práve *Wok: Moderné, rýchle a úsporné varenie* (2001), ktorá čitateľom prináša inšpiráciu jedál varených v špeciálnych panviciach wok, populárnych práve v Ázii. Autor poukazuje práve na minimálny čas strávený pri príprave jedál a zároveň vyváženosť a pestrosť použitých surovín. 100 najlepších receptov z celého sveta: *Varení, Pečení* (1996), či *1000 receptov z celého sveta* (2017) prinášajú do slovenských domácností rozmanitosť varenia, snažiac sa obohatiť ich jedálneho stôl o tradičnú kuchyňu z rôznych kútov sveta. Skúmané obdobie je taktiež charakteristické meniacim sa životným štýlom. Pozorujeme prechod od „tradičného“ života domácností, o ktorých chod sa starali domáce gazdinky, k životu, v ktorom sa zo žien v domácnosti, stávajú ženy zamestnankyne, či podnikateľky.

Starostlivosť o dieťa sa stáva čoraz viac rešpektujúcou záležitosťou založenou na pochopení, povzbudení, tolerancii a láske, čo reflektujú tituly *Šťastná výchova* (2007) a podobne *Tolerantní výchova* (2020). Dovolíme si tvrdiť, že v súčasnom období pocítujeme silný vplyv digitalizácie, ktorého vplyv sme zaznamenali aj v oblasti kníh týkajúcich sa rodinného života a detí. Ukážkou je titul *Z mámina blogu: 188 chytrých „vychytávek“ pro maminky s miminky* (2019), ktorého autorka sa inšpirovala hľadaním tipov pre matky prostredníctvom webových stránok a rozhodla sa ich z dôvodu praktickosti ukotviť na jedno miesto do knihy.

Samostatnú kategóriu tvoria knihy a príručky s praktickými radami pre upratovanie a udržiavanie domácnosti. Do roku 1999 pozorujeme najmä knihy s dôrazom na efektívnosť a užitočnosť. Knihy dvadsiateho prvého storočia však okrem iného odrážajú prvky minimalizmu, založené na potrebe vymanenia sa z hmotného zahltenia. Takýto prístup

môžeme pozorovať v knihách Danšari: Umenie upratovať (2017), Životní úklid: Do hrobu si ten nepořádek přeci nevezmete (2018) a Minimalismus do kapsy. Zbavte život zbytečností (2019).

Svoje miesto mali a stále majú aj knihy týkajúce sa chodu domácností s komplexnejším charakterom. Jedným z tohto druhu diel je práve Ako si dať rady takmer so všetkým (1999), či 499 tipov pre domácnosť (2009), ktoré ponúkajú domácnostiam rady v oblasti farbenia, háčkovania, vianočných ozdôb, hypoték, ochrany spotrebiteľa, súpisu majetku, záhrady, zdravia a mnohých ďalších. Populárnym formátom tohto druhu kníh na Slovensku sa stali aj príručky založené na špecifickom princípe – princípe vzájomných rád. Jednou z nich je kolektívne dielo: Poradme si navzájom (2002), ktoré vzniklo na základe poskytnutých užitočných tipov a trikov pre domácnosti od poslucháčov Rádia Slovensko, o ktoré sa mohli podeliť v ich rannej rubrike.

V skúmanom období prichádzajú knihy, ktoré vnímajú domácnosť v širšom zmysle. Jednou z nich je kniha Domácnosť: Péče o život (2006), ktorá vníma domácnosť ako cestu rozvoja. Zaoberá sa vzťahom k času, hodnotou domácnosti, výchovou potomkov, domácnosťou ako spoločenskou otázkou, či rozdelením úloh v domácnosti medzi mužmi a ženami.

S rastúcim trendom udržateľnosti a ekologického prístupu rástol počet publikácií zaoberajúcich sa danou problematikou. Slovenská agentúra životného prostredia sa rozhodla vydať príručku s názvom Zelená domácnosť alebo konajme 3E – ekonomicky, environmentálne, eticky (2016), ktorej cieľom je vysvetliť, priblížiť a poradiť domácnostiam ako žiť udržateľným spôsobom, a tak zvyšovať kvalitu svojho života. Autori poukazujú najmä na šetrenie životného prostredia a finančných zdrojov domácnosti, umožňujúc aplikáciou daného prístupu do praxe. Kým predchádzajúca kniha poskytuje čitateľom rady zo širokého spektra, Domácnosť bez odpadu (2019) sa zaoberá predovšetkým víziou bezodpadovej spoločnosti. Ponúka praktické rady a tipy, ktorých využívanie zlepší kvalitu života domácností. Podľa autorky je to cesta k zníženiu finančných nákladov domácnosti, zlepšenia zdravia jej členov a zvýšenia množstva trávenia spoločného voľného času. Okrem titulov zaoberajúcich sa ekológiou, sú prítomné tituly zamerané na financie domácnosti.

Na základe analýzy daného obdobia je zrejmé, že ho možno považovať za transformačné. Publikácie naznačujú evolúciu od tradičných hodnôt smerom k súčasným teoretickým prístupom. Prechod je viditeľný najmä v oblasti rodových stereotypov a koncepcie well-beingu. Dovolíme si tvrdiť, že čitatelia mali a stále majú k dispozícii kvalitnú, rozmanitú domácu a zahraničnú literatúru zaoberajúcu sa riadením domácnosti. Okrem užitočných rád a tipov prináša hlbší pohľad na domácnosť ako takú. Vysvetľuje existujúce súvislosti medzi organizáciou domácnosti a jej vplyvmi na jednotlivé oblasti nášho každodenného života.

Diskusia

Výsledky našej retrospektívnej analýzy kníh o manažmente v domácnosti so zreteľom neplatennej práce v jednotlivých historických obdobiach jasne ukazujú, že domácnosť ako priestor každodenného života bola do veľkej miery ovplyvňovaná spoločenskými, politickými a ekonomickými podmienkami. Zároveň sa však ukazuje, že bez ohľadu na ideologický rámec alebo stupeň technologického pokroku, potreba praktických rád, edukačných nástrojov a

podpory v oblasti organizácie domácnosti pretrváva do súčasnosti. Rodové roly a neplatená práca v domácnosti sú opakovane vynárajúcimi sa spoločenskými témami naprieč desaťročiami. Už v období 1918 – 1948 boli ženy považované za „kľúčové“ manažérky domácnosti. Táto ich rola pretrvávala počas celého obdobia socializmu, hoci vtedy sa ženy už zapájali aj do plateného zamestnania. V praxi sa teda ich pracovné zaťaženie zdvojnásobilo, čo literatúra tej doby často reflektovala praktickými odporúčaniami, no málokedy problematizovala ako spoločenský problém. Až publikácie po roku 1989 začali postupne otvárať otázky rovnomernejšieho rozdelenia domácich povinností, mentálneho zdravia či zviditeľňovania hodnoty neplatennej práce, čo naznačuje posun v chápaní úloh v domácnosti.

V rámci diskusie je dôležité poukázať aj na formálne zmeny edukačných materiálov pre domácnosti od komplexných príručiek a ideologicky ladených návodov v období socializmu až po súčasné moderné formáty (ako blogy, podcasty, videá a vizuálne príručky), ktoré reflektujú digitalizáciu a meniace sa komunikačné návyky domácností. Tento posun zároveň kladie dôraz na individualizáciu a flexibilitu, každý si vyberá zdroje informácií a poznanie podľa svojho životného štýlu a preferencií, čo však môže viesť aj k fragmentácii znalostí a strate kontinuálnych „domácich tradícií“, ktoré boli v minulosti prenášané buď v ústnej podobe, alebo prostredníctvom jednotných tlačených zdrojov. V neposlednom rade sa zvyšuje aj hrozba toho, že informácie sú veľmi jednoducho dostupné a nie vždy musia byť zároveň aj správne a využiteľné. Z nášho pohľadu súčasnú dobu kladie zvýšené nároky na selekciu informácií ako aj overenie ich korektnosti, čo nie je vždy jednoduché a časovo optimálne.

Z výsledkov tiež vyplýva, že praktická stránka domácností bola dlhodobo nadradená reflexii jej hodnoty ako súčasti národného hospodárstva. Napriek tomu, že v domácnostiach je doposiaľ zabezpečované množstvo neplatennej práce (výchova detí, starostlivosť o seniorov, varenie, upratovanie), v žiadnom historickom období nebol tento výkon systematicky ekonomicky plnohodnotne uznaný. Až v posledných rokoch sa objavujú podnety, ktoré požadujú kvantifikáciu a uznanie domácej práce ako legitímnej ekonomickej aktivity, čo by mohlo ovplyvniť aj tvorbu verejných politík (napr. v oblasti dôchodkového zabezpečenia, podpory neformálnych opatrovateľov či pracovnej flexibility pre rodičov).

Zaujímavý je tiež vývoj tematiky duševného zdravia a organizácie v súvislosti s domácnosťou. Kým v predchádzajúcich dekádach bola domácnosť chápaná predovšetkým ako logistický priestor, dnes je vnímaná aj ako psychologické zázemie miesto, ktoré môže pozitívne alebo negatívne ovplyvňovať kvalitu života. Tento trend by mohol byť dôležitým indikátorom zmeny hodnotového systému, v ktorom už nejde len o efektívnosť, ale aj o pohodu a kvalitu vzťahov v domácom prostredí. Za pozoruhodné možno považovať aj rozšírenie adresátov príručiek. Kým pôvodne boli takmer výlučne adresované ženám, v súčasnosti sa otvárajú aj mužom, mladým, seniorom, rôznym typom domácností (single, patchwork, jednorodičovské), čím dochádza k väčšej inklúzii a demokratizácii domácej sféry.

Záver

Na základe retrospektívnej analýzy je možné konštatovať, že vývoj literatúry o vedení domácnosti na Slovensku a v bývalom Československu odráža nielen praktické potreby každodenného života, ale predovšetkým spoločenské a ideologické rámce jednotlivých

historických období. Domáca literatúra sa postupne transformovala od normatívnych príručiek určujúcich „správne“ ženské roly, cez ideologicky podmienené socialistické návody na hospodárenie, až po súčasné publikácie reflektujúce pluralitu životných štýlov, ekologické a psychologické aspekty či digitalizáciu. Výskum potvrdzuje, že neplatená práca v domácnosti ostáva dlhodobo kľúčovou, no nedocenenou súčasťou spoločenského a ekonomického života spoločnosti, pričom jej literárne spracovanie je významným indikátorom dobových hodnôt a očakávaní. Súčasná literatúra zároveň naznačuje posun smerom k demokratizácii domácich rolí, inklúzii rôznorodých typov domácností a k vnímaniu domáceho prostredia nielen ako logistického, ale aj psychologického a hodnotového priestoru. Retrospektívny prehľad literatúry zameranej na vedenie domácnosti od prvej Československej republiky až po súčasnosť jasne dokumentuje, že každé historické obdobie zanechalo osobitý odtlačok v obsahu ako aj vo forme populárno-náučných príručiek. Publikácie zo začiatku 20. storočia normatívne definovali rolu ženy ako hospodárky a matky, obdobie socializmu prinieslo ideologicky podmienené návody podporujúce sebestačnosť, kolektivismus a plánované hospodárenie, zatiaľ čo obdobie po roku 1989 sa vyznačuje pluralitou prístupov, otvorením novým témam (ekológia, well-being, minimalizmus) a silným vplyvom globalizácie a digitalizácie.

Do budúcnosti sa preto javí ako vhodné:

- systematicky skúmať domácu literatúru v širšom regionálnom a globálnom kontexte,
- podporiť interdisciplinárny výskum prepájajúci sociológiu, ekonómiu, históriu a rodové štúdie,
- reflektovať potrebu ekonomického uznania neplatenj práce v domácnosti v rámci verejných politík,
- analyzovať nové digitálne formy edukačných materiálov (blogy, podcasty, vizuálne návody) a ich vplyv na kontinuitu „domácich tradícií“.

Kľúčovým spoločným menovateľom zostáva neplatená práca v domácnosti, ktorá napriek svojej nepopierateľnej ekonomickej a spoločenskej hodnote doteraz nebola plnohodnotne uznaná. Literatúra každej doby reflektuje potrebu organizácie, plánovania a efektívneho hospodárenia, no jej hodnotový rámec sa vyvíjal od rodovo stereotypného po otvorenejší, inkluzívnejší a demokratickejší. Súčasná publikácia čoraz častejšie zdôrazňuje aj psychologické aspekty domáceho prostredia, jeho vplyv na duševné zdravie a kvalitu života.

Výsledky tohto výskumu podčiarkujú význam interdisciplinárneho skúmania domáceho manažmentu ako fenoménu na pomedzí histórie, sociológie, ekonómie a rodových štúdií. Analýza zároveň otvára otázku potreby kvantifikácie a ekonomického ocenenia neplatenj práce v domácnostiach, čo by mohlo ovplyvniť aj budúce nastavenie verejných politík v oblasti rodiny, sociálnej ochrany či dôchodkového zabezpečenia. V neposlednom rade možno konštatovať, že digitalizácia prináša novú éru edukačných zdrojov od blogov a podcastov až po vizuálne návody a online platformy, ktorá rozširuje prístupnosť poznania, no zároveň vytvára výzvy v oblasti kvality a overiteľnosti informácií. Literatúra o domácnosti sa tak z tradičného normatívneho rámca presúva k hybridným formám, ktoré kombinujú praktické návody, psychologické odporúčania a spoločenskú reflexiu.

*Tento článok odporúčala na publikovanie vo vedeckom časopise Mladá veda:
Ing. Barbora Mazúrová, PhD.*

Príspevok je výstupom projektom VEGA č. 1/0536/24 „Manažment slovenských domácností a rozhodovanie o neplatenej práci v postcovidovej ekonomike“.

Použitá literatúra

1. BARÁT, E, 1986. *Chováme králiky*. Bratislava: Príroda.
2. BUNO, M, 2002. *Poradme si navzájom*. Bratislava: Astor.3.
3. DULLOVÁ, E, 1940. *Jedálne lístky na celý rok a kuchárske predpisy*. Turčiansky sv. Martin: Knihtlačiarstvo-účastinársky spolok.
4. DVORSKÝ, A, 1963. *Naša kuchárka*. Martin: Osveta.
5. ESTEVE, A., POHL, M., BECCA, F. a kol. 2024. A global perspective on household size and composition, 1970-2020. In: *Genus*, roč. 80, č 1, s. 1-22. [cit. 12 decembra 2025]
6. FERRERO, B., PACUCCIOVÁ, M, 2007. *Šťastná výchova*. Bratislava: Don Bosco. ISBN 978-80-8074-059-7.
7. FURSTENBERG, FF, 2019. Family Change in Global Perspective: How and Why Family Systems Change. In: *Fam Relat*, roč. 68, č. 3, s. 326-341 . [cit. 10 januára 2026]
8. GEISLER, V. a kol., 1954. *Malá včelařská encyklopedie*. Praha: Státní zemědělské nakladatelství.
9. HORECKÝ, M, 2001. *Wok - moderní, rychlé a úsporné vaření*. Ostrava: Knižní expres.
10. CHYBOVÁ, J, 1976. *Vedenie domácnosti a výchova v rodine*. Bratislava: Príroda.
11. JAŠEK, P, 2015. *Pád komunistického režimu na Slovensku (1989–1990)*. In: *Securitas imperii*, roč. 26, s. 142-167. [cit. 15 septembra 2025]
12. JOHNSON, B, 2019. *Domácnosť bez odpadu*. Bratislava: Aktuell. ISBN 9788081720475.
13. KLÍMOVÁ-FUGNEROVÁ, M, 1973. *Naše dieťa*. Martin: Osveta.
14. KOLEKTÍV AUTOROV, 1999. *Ako si dať rady so všetkým*. Bratislava: Reader's Digest výber. ISBN 80-88983-07-3.
15. KOLEKTÍV AUTOROV, 2009. *499 tipov pre domácnosť*. Senica: Arkus.
16. KOLEKTÍV AUTOROV, 2016. *Zelená domácnosť alebo konajme 3E – ekonomicky, environmentálne, eticky*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia Sr.
17. KOLEKTÍV AUTOROV, 2017. *1000 receptov z celého sveta*. Bratislava: Ottovo nakladateľstvo. ISBN 978-80-7451-555-2.
18. LANZKE, J, 2019. *Z mámina blogu: 188 chytrých "vychytávek" pro maminkys miminky*. Praha: Grada.
19. LISÝ, E. a kol., 1953. *Včelařství*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.
20. MAGNUSSON, M, 2018. *Životní úklid*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0877-0.
21. MALÍK, V. a kol., 1984. *Výživa a krmění zvířat v drobnochovoch*. Bratislava: Príroda.
22. MARKUŠ, J. a kol. 1991. *Slovensko na prelome tretieho tisícročia*. Bratislava: Veda. ISBN 80-224-0358-X.
23. MAZŮREK, J, 2008. *Historicko-politické aspekty vývoja národného a svetového hospodárstva*. Banská Bystrica: Koprint. ISBN 9788096983711.
23. MENCL, V, 1990. *Křížovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko.
24. MOTAJOVÁ, J, 1984. *Moderná žena*.
25. MURGOVÁ, R, 1985. *Gazdinkám od A do Z*. Bratislava: Obzor.
26. NEZNÁMY AUTOR, 1983. *Desatero dobré hospodyně: sbírka osvědčených kuchařských*

- předpisů*. Olomouc: Novina.
27. PEKAN, J., HANDZO, I, 1979. *Učíme sa manželstvu*. Bratislava: Smena.
28. PÖSLOVÁ, B, 2020. *Tolerantní výchova*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0622-6.
29. PROFANTOVÁ, Z, 2015. *Žili sme v Socializme II*. Bratislava: Zing-Print. ISBN 9788088997580.
30. PUDILOVÁ, Z, 1972. *Vzory pro ruční pletení*. Praha: Státní nakladatelství technické literatury, Praha.
31. RAPOŠ, P, 1985. *Československo: Cesta k socializmu*. Bratislava: Pravda.
32. SANDERSON, A, 2019. *Minimalismus do kapsy*. Praha: Portál. ISBN 9788026215288.
33. SANDTNEROVÁ, M., J, 1933. *Knihá rozpočtů a kuchařských předpisů : Všem hospodyním k bezpečné přípravě dobrých, chutných a levných pokrmů*. Praha: Česká grafická unie.
34. TARANENKOVÁ, I, 2009. *Premeny poetík? Niekoľko poznámok k reflexii slovenskej literatúry po roku 1989*. *Slovenská literatúra* 56(6): 72-79.
35. TEUBNE, CH, 1996. *100 najlepších receptů z celého světa. Vaření, Pečení*. Bratislava: Mladé letá.
36. TOČKA, I, 1984. *Chováme nutrie*. Bratislava: Príroda.
37. VLACHOVÁ, L., HOSTAŠOVÁ, B., NEMĚC, E, 1980. *Domáci konzervování ovoce a zeleniny*. Praha: Avicentrum.
38. VYDROVÁ, A, 1963. *Najlepšie jedlá národov*. Martin: Osveta.
39. VYDROVÁ, A, 1975. *Varíme v prírode*. Martin: Osveta.
40. WORTELBOER, M, 2002. *Domácnost*. Praha: Fabula.
41. YAMASHIT, H, 2017. *Danšari – Umenie upratovať*. Bratislava: Ikar. ISBN 9788055152509.

Mladá veda

Young Science

ISSN 1339-3189